

gondos vezetés alatt szépen teljesíti elhivatását. Az intézetben 2 unitárius növendék tanul.

„P a e d a g o g i a i z s e b n a p t á r” jelent meg az 1889—90-ik isk. évre Pozsonyban, Heckenast Gusztáv utóda (Drodtleff Rudolf) kiadásában. A már negyedszer megjelenő szaknaplót Orbók Mór szerkesztette. Az irodalmi rész több tanférfi arcképét és életrajzát tartalmazza. A díszes vászonkötésű és egyszersmind tárcza gyanánt használható naptárt a tanárok és tanítók figyelmébe ajánljuk. Ára 60 kr.

(J.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházi élet. A küküllői egyházkör jelen évi rendes közgyűlését július 18-án, Deézsfalván tartotta meg. Elnökölt körüli esperes Rédigér Árpád ur. Jelen voltak a belső emberek csaknem teljes számmal, a világiak közül pedig deézsfalvi birtokos, Járai Róbert egyh. tanácsos ur.

A közgyűlést a szokásos isteni-tisztelet előzte meg, mely alkalommal imát és egyházi beszédet e sorok írója tartott, eme szent ígék alapján: „Kövessük a békességre valló dolgokat és egymásnak épületére valókat.” Róm. XIV. 19. Ezután a papi lakban kezdetét vette a gyűlés, melyet elnöklő esperesünk szívből jövő s kenetteljes üdvözlő szavai nyitottak meg. Az üdvözlőt az esperes ur évi jelentése követte, melyben első helyen a nemzetet január 30-án ért megrendítő csapásról Rudolf trónörökös ő fenségének haláláról az alattvalói veszteség és kegyelet meghatározó érzetével emlékezett meg. A kartársi részvét hangján szólott Kis Mihály és Kovács Mihály néhai esperesek elhunytáról is.

A jelentés szerint körünk múlt 1888. évi népesedése volt 3798. Kereszteltetett 185. Eskettetett 35 pár. Meghalt 138. Átállott hozzánk 9, tőlünk 3. s így szaporodásunk 53 lélek. Feljegyzésre méltó az is, hogy a múlt évben körünkben botrányos életü egy sem volt. A jelentés további részében az egyes ekklezsiák viszonyairól szól részletesen, stb.

A leiratok közül különösen kettő idézett elé élénk eszmecserét. Egyik a 344—1888. E. K. T. sz., mely az esperesek és jegyzők leendő irodai átalányáról kér javaslatot. A többség az esperesi irodai átalányt 40 frtban, a jegyzőit 20 frtban ohajtván megállapítani, a javaslat is ennek értelmében lett felterjesztve.

A másik leirat a 90—1889. E. K. T. sz., mely a közgyűlés figyelmét az ismétlődő iskola-kötelesekre, azok tantárgyaira és tandíj mennyiségére hívja fel, illetve azokról kér részletes jelentést. E tárgyhoz csaknem mindenik lelkész és tanító hozzá szólott, a mi eléggé igazolja, hogy a tanügyet mennyire szíven viseli mindenik. A felterjesztési javaslat, illetve jelentés a következő értelemben lett meghatározva: Kö-

rünkben eddig sehol sem fizettek az ismétlők tandíjat, ezután azonban fizessenek félannyit, mint a rendes iskola-kötelezettek. Tantárgyuk pedig legyen az eddigiéik ismétlése és szélesebb körben fokozatosan való tovább fejlesztése. Szerintem pedig e pont nélkül hiányos a javaslat: „felekezeti iskolánkban az ismétlők tanítását pap és tanító afiai egyaránt kötelesek legyenek vezetni.“ E pont önmagában hordja indokolását is.

A segélyért való folyamodások ritkán adtak be oly nagy mérvben, mint a jelen alkalommal, a mi a kepe vagyis a belső emberek fizetésének rohamos hanyatlását jelzi s egyszersmind komoly intelem arra nézve, hogy a „kepe ügyben“ ne csak a tanácskozás legyen napi rend, hanem a tettek mezejére való lépés is.

Tanügyi előadó Kis Sándor most is a tőle megszokott ügybuzgósággal tette meg évi jelentését, mely iskolánk vezetését, tanítóink működését többé kevésbé kedvező színben mutatja fel. Kisgyörgy József az alpapi széken huzamos időn át viselt ügyvédi tisztéről lemondván, helyébe szavazattöbbséggel ádámosi tanító Kovács Bálint afia választotta meg. Nemkülönbén a jelen év mártiusában kiadott „házassági jogról“ szóló törvényünk 95-ik §-a értelmében — még egy második pót-bírói szék is betöltendő levén, arra deézsfalvi pap Hatházy József afia lett megválasztva, szintén szavazattöbbséggel.

Ilyen és ezekhez hasonló volt a mi gyűlésünk, melyet sziveinkben azzal a hő ohajjal hagyunk el, hogy a mi tapintatos, mély belátású elnökünket Isten sokáig éltesse!

M.-Szt.-Benedek, 1889. aug. 8.

G vidó Béla.

Gróf Haller József f. évi július 4-én temettetett el nagy részvét mellett Székely-Kereszturon. Jóltevői közé tartozott itteni gymnasiumunknak. Illő megemlékezni róla folyóiratunkban. 1867—68-ban a gymnasiumi épület megnagyobbitására 250 frtot adott; 1879-ben pedig az iskolai kórház-alap gyarapítására 200 frtot ajándékozott. Nemes szive melegen érzett saját felekezete mellett a többiek iránt is. Gymnasiumunk ifjúságának eleitől fogva barátja volt; a betegekről gondoskodott. A tanári kar minden tagját, igen gyakran megkülönböztetett barátsággal, vendégszeretettel fogadta. Az iskolai gyűjteményeket becses darabokkal gyarapította. Áldott és jó emlékezete van a sz. kereszturi gymnasiumnál e nemeslelkű fő urnak. Nagy ürt hagyott halálával Sz.Keresztur társadalmi életében is.

Felhívás a „Károli Gáspár-emlék és alapítvány“ ügyében. A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület püspöke Kún Bertalan és főgondnoka Br. Vay Miklós felhívást bocsátottak ki a magyar bibliafordító Károli

Gáspár emléksobrára és a „Károli-alapítvány“ ra való adakozásra. A szobor 1890-ben, a magyar biblia 300-as évfordulóján állíttatnék fel, a mikor Károlinak népszerű életrajza is közre fog adatni. Az adakozások a „Sárospataki Lapok“ szerkesztőségéhez küldendők, Sárospatakra.

Mégis mozog a föld. Angliában a vallásváltoztatás nincs semmi-nemű formasághoz kötve. Az illetőnek nem kell sem saját lelkészénél jelentkeznie s tőle elbocsátó levelet kérni, sem az új egyházba bevéte-tését törvényszabta módon kieszközölnie. Kiki egy zerüen ez vagy ama vallás követőjének nyilvánítja magát s tetszése szerint csatlakozik bár-melyik egyházhoz. Ott ennél fogva napirenden van a vallásváltoztatás s nem is csinál abból senki kérdést, legkevésbé vannak belőle valamely hátrányos következtetést az illető jellemére, mint nálunk, a hol csak-nem uralkodó nézet az, hogy kiki a mely vallásban született, abban maradjon; mert a vallásváltoztatás nem tisztességes dolog. Megengedjük, hogy nem minden vallásváltoztatásnak van meg erkölcsi indoka; de a kivételek nem változtatják meg a szabályt. S ha őseink is azt tartották volna, hogy kiki abban a vallásban haljon meg, a melyben született, úgy nekünk is ma mindnyájunknak még fejez lovát kellene áldoznunk a forrásoknál vagy berkekben Hadurnak. Angliában, a mint mondók, a vallásváltoztatás nincs legkevésbé is feszélyezve a társadalmi szokások és előítéletek által s unitárius lapjaink ujabban is kitűnő állásu és hir-neves egyéneknek az unitáriusokhoz lett csatlakozásáról tudósítanak, mint Carlisle, Addis, Whithead Matthews stb. A mi még különösebb, ez utóbbiak mind róm. kath. papok voltak. Matthews, a Szt.-Mária egyház papja, Bathban, egy bucsulevelet is intézett elhagyott gyülekezetéhez, melyet érdekesnek tartunk egész terjedelmében közölni:

„A Szt.-Mária-gyülekezet tagjainak

Bathban.

Igen kedves barátaim! Egy értesítést kell tennem, a mely önök-nek ép oly szomorú lesz, mint nekem. Nagyon rövid lesz; mert rám nézve leverő önöket elhagyni s önökre nézve még leverőbb lesz ennek okát megtudni. Hosszas és komoly gondolkozás és tanulmány által arra a meggyőződésre jutottam, hogy a zsidó és keresztény iratok, habár sok jeles dolgot foglalnak is magukban, tele vannak monda- és hitrege-szerű állításokkal és a római katolikus egyháznak nincs joga magának isteni tekintélyt tulajdoníttatni, hogy a pápaság emberi intézmény, su-lyosan megterhelve tévedésekkel és babonával s ezért akadályul szolgál az emberiség szellemi és anyagi jólétének; hogy Jézus Krisztus, jóllehet egy szent ember és lelkes ujitó volt, nem volt a világegyetem nagy Is-

tene, hanem a József és Mária fia, hogy sem ördögök, sem örökkétartó büntetés tényleg nincsenek s mindezek csak a régi mythológiából származnak. Ezzel a meggyőződéssel, a mely ellen én siker nélkül hosszasan küzdöttem, nem lenne tisztességes dolog tőlem a papságot folytatnom önök között, midőn én csak a tisztán szellemi theismus vallását hirdethetem, a melyben mélyen hiszek és azt előmozdítani is kívánom. Ennélfogva ma visszaadom kitünő és kedves püspökünknek az áldozári tisztet, melyet ő lordsága rám bizott. Eltávozom az önök köréből teljes jóindulattal és hálával önök iránt. Bizalmukat, melyet szolgálataim alatt irántam tanusítottak, hiven megörzöm. Mihelyt kiköltözhetem, elhagyom jelen hajlékomat, mivel az én közellétem a templomhoz kinos emlékeit idézné fel mindkét részről az oly boldog multnak, míg a kétely nem dulta fel lelkemet. E kételyt én gondosan elrejtettem önök előtt s igyekeztem méltóan betölteni szolgálatomat. Szomorú és szerető szívvél ajánlom önöket, kedves és nagyrabecsült barátim, a lelkek örök atyjának. A mindenekefelett szent Egy jelenlétében emlékezzünk mindig kölcsönösen egymásról. Fogadják bucsuvételemet, melylyel maradok mindig őszinte hívők

Arnold Jerome P. Matthews,

2. Burlington-utca, Bath, jul. 9. 1889.⁴

Matthews ur e búcsulevelét az angol unitárius lapok rokonszenves nyilatkozattal adták ki s valószínűleg rövid időn valamely unitárius gyülekezet lelkészének fogja meghívni.

A franciaországi szabadelvű református egyház választmánya Párisból f. évi jun. 5-ről egy felhívást intézett angol unitárius testvéreinkhez, melyben segílyt kér, főleg Nimesben közelebből felállított papnevelő intézete számára. Ez intézet rendeltetése a franciaországi szabadelvű egyházak részére oly papokat nevelni, a kik ez egyházak szabadelvű hitnézeteinek megfelelőleg hirdessék az evangéliumot. Angol testvéreink a legmelegebben felkarolták az ügyet, s már is jelentékeny adomány gyűlt be az irt célra. Azt hisszük, nem vonunk le semmit angol testvéreink nagylelkűségéből, ha t. olvasóink kedvéért megjegyezzük, hogy az a franciaországi szabadelvű református egyház teljesen az unitarizmus álláspontjára helyezkedett. Ez egyház tagjai és az unitáriusok között csak a névben van különbség; vallási irányuk, hitnézetük ugyanaz. A mint a nagy Coquerel mondotta volt, mikor 1873-ban Kolozsvártt járt, s templomunkban a szószékbe is felment, sokan azt hiszik, hogy ők valamely új hitet hirdetnek, pedig a mint látja, csak azt hirdetik, a mit az unitáriusok 300 év óta tanítanak, hogy egy az Isten.

Egyh. főtanácsunk szept. 1. és két következő napjain megtartotta gyűlését. Számosan voltak jelen s a gyűlés a három nap alatt sok tárgyat intézett el. Egy pár kényes természetű személyes ügy is szerencsés megoldást nyert. Jövő számunkban részletes ismertetését hozzuk a Főtanácsnak.

Gyász hírek. Nagy-Ajtai Incze Mihály, kiről fennebb emlékeztünk, aug. 14-én hunyt el 93 éves korában. Temetésén számosan voltak jelen. Emlékét nevelt fia, Benkő Mihály ügyvéd és egyh. tanácsos s számos jótettei híven fogják megörzeni. — Dr. Bartók István, kolozsvári polgár-iskolai tanár, főiskolánkban az egészségtan tanára, aug. 25-én, 45 éves korában szívszélhűdésben hirtelen elhunyt. A derék szakférfiúnak és nemes emberbarátnak váratlan halála nagy részvétet keltett városunkban. Jövő füzetünkben bővebben fogunk megemlékezni róla.

ARANYKÖNYV.

A SZÉKELY-KERESZTURI GYMNASIUM

5-ik tanári székére tett adakozások.

X. Közlemény.

I. Tőkét.

a) Készpénzben:

Fekete Domokos datki lelkész (2-szor) . . . . . 2 frt.

b) Kötelevélben.

Antónia János Pusztaszöreg . . . . . 50 frt.

Török Áron, esperes . . . . . 50 frt.

Márai Lajos, Kolozsvár . . . . . 50 frt.

II. Évenként, 5 évig.

Ürmösi Kálmán, lelkész à 1 frt . . . . . 5 frt.

Incze Lajos, Ákosfa'va à 2 frt. . . . . 10 frt.

Jakab József, Szt.-Gericze à 1 frt . . . . . 5 frt.

Kolozsvár, 1889. aug. 31.

BENCZÉDI GERGELY,
közpénztárnok.